

Þriðjudaginn 14. marz 1972.

Nr. 135/1971. **Verðjöfnunarsjóður fiskiðnaðarins
Sjávarútvegsráðherra og fjármálaráðherra
f. h. ríkissjóðs**

(Einar B. Guðmundsson hrl.)

gegn

Niðursuðu- og hraðfrystihúsi Langeyrar

(Sigurður Gizurarson hdl.).

Dómendur:

**hæstaréttardómararnir Logi Einarsson, Benedikt Sigurjónsson
og Magnús P. Torfason, prófessor Ármann Snævarr og Þórður
Björnsson yfirsakadómari.**

Ómerking. Heimvísun.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjendur hafa skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 23. september 1971. Krefjast þeir sýknu af kröfum stefnda og málskostnaðar úr hans hendi bæði í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Bæði í héraði og hér fyrir dómi byggir stefndi kröfur sínar fyrst og fremst á þeirri málsástæðu, að þau ákvæði laga nr. 72/1969, sem á er reist gjaldtaka úr hans hendi í Verðjöfnunarsjóð fiskiðnaðarins, brjóti í bága við ákvæði 40. gr., sbr. 67. gr. stjórnarskrárinnar nr. 33/1944 og séu því ógild. Slíka málsástæðu bar héraðsdómendum að taka sérstaklega til rökstuddrar úrlausnar samkvæmt 193. gr. laga nr. 85/1936. Þar sem héraðsdómendur gættu þessa eigi, verður ekki hjá því komizt, eins og á stendur, að ómerkja hinn áfrýjaða dóm og vísa málinu heim í hérað til löglegrar meðferðar og dómsuppsögu af nýju.

Rétt er, að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera ómerkur, og er málinu vísað heim í hérað til löglegrar meðferðar og uppsögu dóms af nýju.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 18. september 1971.

1.0.

1.1. Mál þetta er höfðað með stefnu, þingfestri 23. júní 1970 hér fyrir dómi. Munnlegur málflutningur fór fram í málinu 22. júní 1971, og var málið þá dómtekið. Málið var endurupptekið og flutt að nýju 16. september s.l. og dómtekið að því loknu.

Stefnandi máls þessa er Niðursuðu- og hraðfrystihús Langeyrar, Norður-Ísafjarðarsýslu.

Stefndi er stjórn Verðjöfnunarsjóðs fiskiðnaðarins, þeir Davíð Ólafsson, Hörgshlíð 26, Reykjavík, Jón Sigurðsson, Kvisthaga 1, Reykjavík, Kristján Ragnarsson, Goðheimum 12, Reykjavík, Jón Arnalds, Hraunbæ 58, Reykjavík, Bjarni Bragi Jónsson, Lindarhvammi 9, Kópavogi, Eyjólfur Ísfeld Eyjólfsson, Aðalstræti 6, Reykjavík, og Árni Benediktsson, Stóragerði 4, Reykjavík, en þessum mönnum er öllum stefnt fyrir hönd sjóðsins. Jafnframt var málið höfðað á hendur sjávarútvegsráðherra og fjármála-ráðherra, báðum in solidum fyrir hönd ríkissjóðs.

Stefnandi gerði upphaflega svofelldar dómkröfur: „Krafizt er, að Verðjöfnunarsjóður fiskiðnaðarins verði dæmdur til að greiða Niðursuðu- og hraðfrystihúsi Langeyrar kr. 1.100.950.50, sem innheimtar hafi verið í sjóðinn af útfluttri rækju, ásamt 7% dráttarvöxtum frá þeim degi, er fé þetta kom í sjóðinn, til endurgreiðsludags“.

Jafnframt var krafizt málskostnaðar eftir gjaldskrá Lögmannafélags Íslands.

Í þinghaldi hér fyrir dómi þann 22. júní 1971 urðu aðiljar sam-mála um það að skipta sakarefninu samkvæmt 5. málsg. 71. gr. laga nr. 85/1936, þannig að nú yrði aðeins fjallað um skyldu stefnda til að endurgreiða stefnanda fjárhæð þá, sem tekin hefur verið í Verðjöfnunarsjóð fiskiðnaðarins af frystri rækju miðað við veiðitímabilið 1. janúar 1970 til 31. ágúst sama ár.

Hefur dómarrinn fallizt á þessa málsmeðferð.

Stefndi hefur krafizt sýknu af dómkröfunum og málskostnaðar úr hendi stefnanda.

Sátt hefur verið reynd í máli þessu, en sú viðleitni hefur ekki borið árangur.

2.0.

2.1. Málavextir eru þeir, að þann 16. maí 1969 samþykkti Alþingi lög nr. 72/1969 um Verðjöfnunarsjóð fiskiðnaðarins. Lög þessi voru staðfest 28. maí 1969 og skyldu þegar öðlast gildi, en útgáfudagur laganna var 10. júní 1969.

Hlutverk sjóðsins „er að draga úr áhrifum verðsveiflna, sem verða kunna á útflutningsafurðum fiskiðnaðarins“. Sjávarútvegs-málaráðherra skipar stjórn sjóðsins til fjögurra ára í senn. Eru þrír menn skipaðir í stjórn án tilnefningar, einn maður eftir tilnefningu Landssambands íslenzkra útvegsmanna, einn maður samkvæmt sameiginlegri tilnefningu Sjómannasambands Íslands og Farmanna- og fiskimannasambands Íslands. Tveir menn eru skipaðir eftir tilnefningu fiskiðnaðarins, „þannig að við hverja ákvörðun um verðgrundvöll taki sæti í stjórninni fulltrúar frá þeirri grein fiskiðnaðarins, sem um er rætt hverju sinni“.

Eftir ákvæðum laganna skal Verðjöfnunarsjóði skipt í deildir eftir tegundum afurða, og skulu deildirnar hafa aðskilinn fjárhag. Við gildistöku laganna skyldi setja á stofn deild fyrir „frystar fiskafurðir“, en heimilt var að fjölga deildunum síðar, og skyldi ráðherra ákveða stofnun nýrra deilda með reglugerð.

Samkvæmt lögunum var sjóðstjórninni gert að ákveða verðlagsgrundvöll við upphaf hvers árs eða framleiðslutímabils að fenginni staðfestingu sjávarútvegsráðherra, en við þennan verðlagsgrundvöll skyldi miða verðhækkun á afurðum. Við ákvörðun verðlagsgrundvallar skyldi hafa hliðsjón af verðlagi þriggja undanfarinna ára svo og niðurstöðum Verðlagsráðs sjávarútvegsins um afkomu framleiðslunnar, þó þannig, að tekið yrði tillit til sérstakra ástæðna, svo sem óvenjulegra breytinga á erlendum mörkuðum, gengisbreytinga og annarra hliðstæðra breytinga.

Tekjur Verðjöfnunarsjóðs skyldu vera allt að helmingur af verðhækkun, sem verður á þeim afurðum fiskiðnaðarins til útflutnings, sem lögin ná til, miðað við framangreindan verðlagsgrundvöll. Áttu tekjur þessar að renna til viðkomandi deilda sjóðsins.

Til greiðslu verðbóta úr Verðjöfnunarsjóði kemur, þegar meðal-

verð framleiðslu til útflutnings af einhverri þeirra útflutnings-afurða fiskiðnaðarins, sem lögin ná til, hefur lækkað á grundvelli eins árs eða framleiðslutímabils. Verðbætur mega aldrei nema meiru en helmingi verðlækkunarinnar og ekki umfram það fé, sem viðkomandi deild ræður yfir, þegar til greiðslu verðbóta kemur.

Í B deild Stjórnartíðinda, útgáfudagur 20. júlí 1971, birtist reglugerð um Verðjöfnunarsjóð fiskiðnaðarins. Samkvæmt 2. gr. reglugerðarinnar skiptist Verðjöfnunarsjóður eftir tegundum afurða í eftirtaldir deildir, sem hafa aðskilinn fjárhag:

1. Deild fyrir frystar fiskafurðir, þar með taldir frystar sjávarafurðir, skeldýra og krabbadýra.
2. Deild fyrir saltfiskafurðir.
3. Deild fyrir afurðir síldar- og fiskimjölsverksmiðja (mjöl og lýsi).

Samkvæmt flutningi hér fyrir dómi höfðu þó deildir þær, sem nefndar eru í 2 og 3 hér að ofan, verið settar á stofn og starfræktar fyrir útgáfu reglugerðarinnar með sérstakri staðfestingu ráðherra. Deild fyrir frystar fiskafurðir skyldi sett á stofn þegar við gildistöku laganna, eins og áður er vikið að.

2.2. Þann 3. febrúar 1970 hélt stjórn Verðjöfnunarsjóðs fiskiðnaðarins, deild fyrir frystar fiskafurðir, fund. Var þá m. a. þetta bókað:

„Formaður gerði grein fyrir tilefni fundarins, þ. e. verðjöfnun á rækjuafurðum. Skýrði hann frá því eftir oddamanni yfirnefndar Verðlagsráðs sjávarútvegsins við ákvörðun á verði ferskrar, skelflettrar rækju fyrir tímabilið 1. september 1969 til 31. ágúst 1970, að við umræður í yfirnefnd hafi komið fram samdóma álit nefndarmanna, að æskilegt væri, að Verðjöfnunarsjóður sjávarútvegsins tæki til rækjuafurða, sérstaklega frystrar rækju, en þar hafa orðið miklar verðsveiflur á undanförunum árum. Nefndarmönnum kom ennfremur saman um, að æskilegt væri, að stjórn Verðjöfnunarsjóðsins gerði ákveðnar tillögur um fyrirkomulag verðjöfnunar og viðmiðunarverð fyrir rækjuafurðir, svo skjótt sem kostur væri, eftir að hún hefði verið skipuð. Fram kom, að viðmiðunarverð oddamanns við verðákvörðun hefðu verið þannig:

- a) Vélskelflett fryst rækja: 8/4—8/5 d. pr. lbs. CIF.
- b) Handskelflett rækja í saltlegi: 9/6 d. pr. lbs. CIF.

Rætt var um yfirborganir á hráefnisverð rækju, væntanlegt nýtt verð á ferskri óskelflettri rækju og ákvörðun verðgrundvallar fyrir frystar rækjuafurðir.

Menn voru sammála um, að verðjöfnun á frystum rækjuafurðum frá s.l. áramótum væri heimil samkvæmt verðjöfnunarsjóðslögum.

Ákveðið var, að Efnahagsstofnunin léti gera athuganir á útflutningsverði rækjuafurða, sem seldar hafa verið síðan 1. september s.l., til samanburðar við viðmiðunarverð oddamanns við verðákvörðun á s.l. hausti“.

Á fundi í sömu stjórn þann 17. sama mánaðar var samþykkt að leggja til við ráðuneytið, að verðjöfnun á frystri rækju skyldi koma til framkvæmda fyrir framleiðslu frá og með áramótum 1970. Hafði stjórn Verðjöfnunarsjóðsins, deild fyrir frystar fiskafurðir, komið sér saman um að ákveða grundvallarverð á rækju sem hér segir:

Handskelflett rækja	10.2 sh. pr. lb.
Vélskelflett rækja	8.7 — — lb.
Handskelflett rækja í saltlegi . . .	9.7 — — lb.

Miðað var við c. i. f. verð án frádráttar á sölulaunum. Ekki skyldi koma til greiðslu í sjóðinn eða úr honum, nema verðbreytingar á handskelflettri og vélskelflettri rækju, hverri tegund fyrir sig, næmi meiru en 1.5% á verðgrundvelli og á handskelflettri rækju í saltlegi næmi meiru en 2.5% frá verðgrundvelli.

Samþykkt þessi var send til sjávarútvegsráðuneytisins, sem samþykkti hana með bréfi til stjórnar Verðjöfnunarsjóðs, dags. 17. apríl 1970. Var verðgrundvöllurinn staðfestur fyrir frysta rækju, framleidda frá og með 1. janúar til 31. ágúst 1970.

Með bréfi Verðjöfnunarsjóðs til Landsbanka Íslands og Útvegsbanka Íslands, dags. 29. apríl 1970, var tilkynnt, að sjóðurinn hefði samkvæmt tillögum stjórnar Verðjöfnunarsjóðs fiskiðnaðarins og staðfestingu sjávarútvegsráðherra ákveðið verðlagsgrundvöll fyrir frysta rækju, framleidda frá 1. janúar til 31. ágúst 1970.

Eins og sjá má af ofansögðu, var fryst rækja tekin í deild með frystum fiskafurðum, en sú deild var stofnuð þegar við gildistöku laganna. Af hálfu fiskframleiðenda hafa tveir menn tekið sæti í þeirri deild eftir sameiginlegri tilnefningu Sölumiðstöðvar hraðfrystihúsanna og Sambands íslenskra samvinnufélaga. Samkvæmt skjölum málsins telur stefndi, að þessir menn fari með hagsmuni framleiðenda frystrar rækju í stjórn Verðjöfnunarsjóðs, deildar fyrir frystar fiskafurðir.

Rækjuframleiðendum var gert að greiða í Verðjöfnunarsjóð fiskiðnaðarins, og hafa greiðslur átt sér stað frá 5. maí 1970. Greiðslur hafa a. m. k. ekki enn verið innheimtar frá fyrsta mánuði ársins 1970, en ljóst er af skjölum málsins, að Verðjöfnunarsjóðurinn telur stefnanda skulda kr. 4.170.977.00 frá því tímabili.

Þær greiðslur, sem rækjuframleiðendur greiddu í sjóðinn, fóru í upphafi á hlaupareikning nr. 3021 (skipt eftir útflytjendum), en eigandi þess hlaupareiknings er Verðjöfnunarsjóðurinn. Rækja var þá á sama reikningi og frystar fiskafurðir, en reikningslega aðskilin. Þann 25. júní 1971 var hins vegar opnaður hlaupareikningur nr. 3025, og þann 30. sama mánaðar var rækjan flutt yfir á hinn nýja reikning, en á honum er útflytjendum einnig haldið sundurgreindum.

2.3. Af skjölum málsins er ljóst, að ýmsir framleiðendur rækju, þar á meðal stefnandi máls þessa, mótmæltu samþykkt stjórnar Verðjöfnunarsjóðs og ákvörðun ráðherra, að fryst rækja skyldi sæta meðferð Verðjöfnunarsjóðs. Voru mótmælin af margvíslegum toga spunnin. Í bréfi samtaka rækjuvinnslustöðvanna til sjávarútvegsráðherra, dags. 20. febrúar 1970, segir m. a. svo um þetta efni:

„Á fundi með yður í gær afhentuð þér okkur ljósrit af bréfum frá herra seðlabankastjóra Davíð Ólafssyni og forstjóra Efnahagsstofnunarinnar, herra Bjarna B. Jónssyni, en við viljum hér á eftir einkum gera nokkrar athugasemdir við efni bréfs seðlabankastjórans.

Í bréfinu segir, að S. H. og S. Í. S. tilnefni fulltrúa framleiðenda í stjórn Verðjöfnunarsjóðs fiskiðnaðarins og augljóst sé, að smáir framleiðendur, sem utan þessara samtaka standa, geti ekki komið til greina að eiga fulltrúa í stjórninni.

Það er skoðun rækjuframleiðenda, að þeir eigi ekki samleið með þessum stóru samtökum og þau geti á engan hátt komið fram sem þeirra fulltrúar, enda kemur þetta sjónarmið skírt fram í lögnum um Verðjöfnunarsjóð, þar sem segir, að hver grein fiskiðnaðarins skuli tilnefna sína fulltrúa, þegar fjallað er um mál hennar, eins og við vitnuðum til í fyrra bréfi okkar.

Einnig kemur fram í bréfi seðlabankastjórans, að tilnefning fulltrúa í stjórn Verðjöfnunarsjóðs lúti sömu reglum og í Verðlagsráð sjávarútvegsins. Hér er farið með rangt mál, því að um Verðlagsráð gilda lög nr. 87 frá 18/12 1961, þar sem talin eru upp þau samtök, er tilnefna skulu fulltrúa, en í lögnum um

Verðjöfnunarsjóð eru ákvæðin um skipun fulltrúa önnur, eins og áður er greint.

Í bréfinu segir, að sjóðstjórnin hafi í byrjun þessa mánaðar tekið ákvörðun um, að Verðjöfnunarsjóðurinn skyldi taka til frystrar rækjuafurða, ennfremur að 17. þ. m. hafi stjórnin samþykkt tillögu til ráðherra um viðmiðunarverð.

Í 7. gr. laga um Verðjöfnunarsjóð fiskiðnaðarins frá 16. maí 1969 segir, að við upphaf hvers árs eða framleiðslutímabils skuli sjóðstjórn ákveða viðmiðunarverð. Sá tími, er valinn var til þessara ákvarðana núna varðandi frysta rækju, er hvorki upphaf ára né veiðitímabils. Núverandi rækjuvertíð hófst í byrjun september 1969 í Arnarfirði og 1. okt. 1969 í Ísafjarðardjúpi, með hléi í des. og jan., eins og vanalega, til 6. janúar í Arnarfirði og 20. jan. í Ísafjarðardjúpi. Er því hér um greinilegt lagabrot að ræða.

Eins og við skýrðum frá á fundinum með yður í gær, hefur almennt samband okkar við fulltrúa framleiðenda í Verðlagsráði verið lítið, og þeir hafa alls ekki túlkað skoðanir okkar á hvorugum staðnum, Verðlagsráði eða Verðjöfnunarsjóði, sérstaklega núna. Okkur hefur ekki verið kunnugt um, að til stæði að taka frysta rækju inn í Verðjöfnunarsjóð frá s.l. áramótum þar til nú alveg nýlega, og snerum við okkur þá til yðar.

Við höfum ekki heyrt um umræður í Verðlagsráði á s.l. hausti um aðild okkar að Verðjöfnunarsjóði. Í bréfi seðlabankastjórans er skýrt frá ákveðnum viðmiðunarverðum, en við teljum þau ekki vera byggð á neinum rökum, enda væri nú ekki unnt að reka neina vinnslustöð með þeim söluverðum.

Þá stendur ennfremur í bréfinu, að sumir framleiðendur hafi eftir verðlagningu Verðlagsráðs á s.l. hausti tekið upp á því að greiða yfirverð, kr. 1.— pr. kg. Okkur er fullkunnugt um, að aðeins einn framleiðandi gerði þetta, og alls ekki fyrr en í lok janúar s.l., hinsvegar hefur Verðlagsráð nú löggilt yfirverð þessa eina framleiðanda og þannig neytt aðra til að greiða það.

Seðlabankastjórinn segir, að þær tölur, sem nefndar voru í bréfi okkar, séu fjarri öllu lagi. Það skal viðurkennt, að okkur var ekki kunnugt um verðbilið, 1.5% og 2.5%, og ekki ætti að taka verðjöfnunargjald á því bili, þó verðið hækkaði meira. Seðlabankastjórinn kemur með útreikninga á þessu atriði, og er niðurstaðan, að greiðsla af hverju tonni af vélpillaðri rækju verði um kr. 6.600.00. Hann miðar þá við söluverð 9.4 sh. pr. lb., sem sagt er byggt á fyrirfram sölum. Í þessum útreikningi er því ekki reiknað með, að aðild Íslands að EFTA hafi nein tafar-

laus áhrif, en við höfum knúið fram hærri verð, einnig á fyrirfram sölum, frá s.l. áramótum, og jafnvel áður en EFTA aðild kemur til framkvæmda, þar sem allir kostnaðarliðir hafa stórlega hækkað, og að öðrum kosti var fyrirsjáanleg stöðvun rækjuvinnslunnar. Sú staðhæfing okkar, að verðjöfnunargjaldið af vélpillaðri rækju verður nálægt kr. 25.000.— pr. tonn, stendur því óhögguð, hún verður staðreynd, ef ákvörðun sjóðstjórnarinnar kemur til framkvæmda og ef framleiðslan héldi áfram. Þessi staðreynd, sem nú hefur svo berlega komið í ljós, að sjóðstjórnin hefur reiknað með þessu áætlaða söluverði, 9.4, varpar skýru ljósi á, hvað lítið samband hefur verið haft við framleiðendur og raunveruleikann.

Í bréfi herra Bjarna B. Jónssonar kemur þetta enn í ljós. Hann segir, að mótmæli okkar og rök hefðu átt að koma fram fyrir afgreiðslu málsins í sjóðstjórninni, en hvernig átti það að vera, áður en okkur var kunnugt um málið? Hans eina andsvar er svo, að ekki eigi að láta undan okkur.

Það hefur hingað til verið talið til dyggða að selja íslenskar afurðir á sem hæstu verði til útlanda, en nú virðist það ekki lengur vera með framkvæmdum Verðjöfnunarsjóðs.

Undanfarin ár hefur afkoma rækjuvinnslustöðvanna verið léleg, ekki síður en annarrar fiskvinnslu, en núna, þegar von er til, að einhver ljósgeisli læðist inn í þennan rekstur, a. m. k. um stuttan tíma, en þetta hefur aðeins náðst með ærinni fyrirhöfn og tilkostnaði, þá eru opinberir aðilar reiðubúnir að slökkva hann strax í fæðingu og koma okkur á sama grundvöll aftur. Okkur er fullkunnugt um þær staðreyndir, sem við okkur blasa, þann skuldahala, sem við drögumst með og vantar fé til að höggva í.

Við viljum einnig benda á þær stórauðnu kröfur um hreinlæti við framleiðsluna og aukin gæði vörunnar, sem markaðirnir gera í sívaxandi mæli, og enn eru framundan stóráttök á þessu sviði, sem framleiðendur verða að gera í nánustu framtíð, eins og kunnugt er. Allt hefur þetta haft og mun hafa mikinn aukinn kostnað í för með sér“.

Stjórn sjóðsins og sjávarútvegsráðuneytið töldu hins vegar, að mótmæli þessi væru eigi nægum rökum studd. Um þetta efni segir m. a. svo á minnisblaði Gunnlaugs Briems ráðuneytisstjóra, sem lagt hefur verið fram í málinu.

„Formhlið málsins.

a. Í 2. gr. laga nr. 72/1969, þar sem kveðið er á um skipun stjórnar Verðjöfnunarsjóðs, segir: „að við hverja ákvörðun um

verðgrundvöll taki sæti í stjórninni fulltrúar frá þeirri grein fiskiðnaðarins, sem um er rætt hverju sinni“. Þar sem Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna og Samband ísl. samvinnufélaga eru stærstir aðilar í frystiiðnaðinum, tilnefndu þeir fulltrúa í stjórn Verðjöfnunarsjóðsins fyrir rækjuverksmiðjurnar eins og aðrar greinar frystiiðnaðarins. Þessir sömu aðilar, S. H. og S. Í. S., tilnefna fulltrúa í Verðlagsráð sjávarútvegsins fyrir allar greinar frystiiðnaðarins, sbr. 1. gr. laga nr. 97/1961. Eigendur rækjuvinnslustöðvanna hafa ekki stofnað formleg samtök til að gæta hagsmuna sinna. Það var því eðli málsins samkvæmt, að S. H. og S. Í. S. tilnefndu fulltrúa í stjórn Verðjöfnunarsjóðs, þegar fjallað var um málefni rækjuiðnaðarins, enda höfðu eigendur stöðvanna ekki borið fram óskir um að tilnefna umrædda fulltrúa. Að sjálfsögðu gátu eigendur stöðvanna skýrt sjónarmið sín gagnvart Verðjöfnunarsjóði fyrir milligöngu téðra fulltrúa.

Á fundi hjá viðskiptaráðherra 19. febrúar s.l., þar sem rætt var um rækjumálið, tilkynnti ráðherra, að ef eigendur rækjuvinnslustöðva mynduðu samtök, sem stæðu opin öllum rækjuvinnslustöðvum, þá gætu samtök þessi tilnefnt fulltrúa til að taka sæti í stjórn Verðjöfnunarsjóðs, þegar rætt væri um mál rækjuiðnaðarins. Þessi samtök hafa ekki verið stofnuð ennþá.

Mótmæli eigenda rækjuvinnslustöðvanna vegna skorts á fyrirsvári í stjórn Verðjöfnunarsjóðs hafa samkv. framansögðu ekki við rök að styðjast.

b. Í 7. gr. laga um Verðlagsráð sjávarútvegsins er svo ákveðið: „Skal Verðlagsráð leitast við að ná samkomulagi um lágmarksverð fisktegunda fyrir eitt ár í senn og aldrei fyrir skemmri tíma en eitt veiðitímabil“.

Þann 23. september 1969 ákvað yfirnefnd Verðlagsráðs lágmarksverð á ferskri rækju fyrir tímabilið 1. september 1969 til 31. ágúst 1970.

Með lögum nr. 4/1970 var svo ákveðið, að Verðlagsráð skuli „endurskoða lágmarksverð, sem gildi á árinu 1969 með gildistíma fram á 1970. Hið endurskoðaða lágmarksverð skal taka gildi frá og með 1. janúar 1970“. Lögin eru staðfest af forseta Íslands 3. febrúar 1970.

Í samræmi við þetta lagaboð tók Verðlagsráð til meðferðar lágmarksverð á rækju, og náðist samkomulag um verðið á fundi ráðsins 14. febrúar s.l.

Það var samdóma álit Verðlagsráðs og yfirnefndar ráðsins, að æskilegt væri, að Verðjöfnunarsjóður tæki til rækjuafurða, sér-

staklega frystrar rækju, þar sem miklar verðsveiflur hefðu orðið á undanförunum árum. Munu fulltrúar fiskiðnaðarins hafa haft samráð við stjórn Verðjöfnunarsjóðs í því efni svo og um væntanleg viðmiðunarverð sjóðstjórnarinnar, enda bókar Verðlagsráðið í sambandi við samkomulagið 14. febrúar s.l. eftirfarandi:

„Samkomulag varð um, að lágmarksverð á rækju frá 1. janúar til 31. ágúst 1970 skuli vera kr. 11.30 hvert kg. Verð þetta miðast við, að viðmiðunarverð Verðjöfnunarsjóðs fiskiðnaðarins sé 8.7 shillingar fyrir vélpillaða frysta rækju, 9.7 shillingar fyrir rækju í saltlegi og 10.2 fyrir handpillaða frysta rækju“.

Samkvæmt 7. gr. laga nr. 72/1969 um Verðjöfnunarsjóð fiskiðnaðarins skal sjóðstjórnin við upphaf hvers árs eða framleiðslutímabils, að fenginni staðfestingu sjávarútvegsráðherra, ákveða verðgrundvöll þann, sem miða skal við verðhækkanir og verðlækkanir fiskafurðanna.

Eins og að framan segir, dróst ákvörðun Verðlagsráðs um rækjuverðið til 14. febrúar s.l. Þá fyrst gat stjórn Verðjöfnunarsjóðs gert tillögur til ráðherra um verðgrundvöllinn, og var það gert á fundi stjórnarinnar þann 17. febrúar s.l.

Mótmæli eigenda rækjuvinnslustöðvanna gegn ákvörðun grundvallarverðsins sem broti á téðum ákvæðum 7. gr. laga nr. 72/1969 hafa ekki við rök að styðjast, þar sem drátturinn er bein afleiðing af ákvæðum laga nr. 4/1970, sem öðluðust gildi 3. febrúar 1970. ...

Eigendur rækjuvinnslustöðvanna hafa mótmælt því, að fryst rækja verði tekin til verðjöfnunar í Verðjöfnunarsjóði nú og aðild þeirra frestað til næstu vertíðar næsta haust. Mótmæli sín byggja þeir á rangri málsmeðferð, eins og að framan er lýst í I. Þá skýra eigendurnir frá því, að undanfarin ár hafi afkoma stöðvanna verið léleg, svo að ekki hafi verið unnt að framkvæma nauðsynlegasta viðhald eða endurnýjun. Ekki hafi verið unnt að lækka skuldir. Vinnulaun og annar rekstrarkostnaður hafi hækkað og fari stöðugt hækkandi. Þá er sagt, að stórauknar kröfur hafi verið gerðar um hreinlæti við framleiðsluna og aukin gæði vörunnar, sem markaðirnir gera í sívaxandi mæli, og enn séu framundan stóratök á þessu sviði, sem framleiðendur verða að gera í nánustu framtíð. Allt hafi þetta haft og muni hafa mikinn aukinn kostnað í för með sér.

Loks lýsa eigendurnir því yfir í bréfi sínu, dags. 17. febrúar s.l., „að ef áður nefndar aðgerðir koma til framkvæmda, liggur

ekkert annað fyrir rækjuvinnslustöðvunum en að hætta rekstri strax“.

Gögn til stuðnings þessum fullyrðingum hafa eigendurnir ekki lagt fram.

Á framangreindum fundi hjá viðskiptaráðherra 19. f. m. var forráðamönnum vinnslustöðvanna boðað og að þeim lagt að ræða við Efnahagsstofnunina og kanna þau gögn og áætlanir, sem lögð hafa verið til grundvallar lágmarksverði Verðlagsráðs á ferskri rækju og grundvallarverði Verðjöfnunarsjóðs.

Næsta dag var fundur haldinn í Efnahagsstofnuninni með téðum aðiljum, og er frásögn Jóns Sigurðssonar skrifstofustjóra af fundi þessum svohljóðandi:

„Samkvæmt samkomulagi, er gert var á fundi sjávarútvegsráðherra, sem þá var Gylfi Þ. Gíslason, með rækjuframleiðendum hinn 19. febrúar s.l., komu fulltrúar nýstofnaðra samtaka rækjuvinnslustöðva til fundar í Efnahagsstofnuninni hinn 20. febrúar s.l. Fundinn sátu eftirtaldir menn:

Frá rækjuframleiðendum:

Böðvar Sveinbjarnarson

Kári Einarsson

og Richard Björgvinsson.

Frá Efnahagsstofnuninni:

Bjarni Bragi Jónsson

og Jón Sigurðsson.

Tilgangur fundarins var að kynna rækjuframleiðendum rekstrarkostnaðaráætlanir þær fyrir rækjuveiðar og rækjuvinnslu, sem fulltrúi Efnahagsstofnunarinnar og oddamaður í yfirnefnd Verðlagsráðs sjávarútvegsins hafði lagt fram og miðað við verðákvörðun rækju haustið 1969, auk þess sem framleiðendum gæfist kostur á að koma sjónarmiðum sínum um rekstrargrundvöll rækjuvinnslnnar á framfæri. Á fundinum voru ofangreindar áætlanir oddamanns lagðar fram og ræddar í smáatriðum. Ekki kom fram á fundinum — eða síðar — nein rökstudd gagnrýni á áætlanir þessar af hálfu rækjuframleiðenda, og ekki voru lögð fram nein gögn af þeirra hálfu um afkomuhorfur rækjuvinnslustöðva á yfirstandandi vertíð.“

Loks er rétt að rekja meginefni bréfs sjávarútvegsráðherra til rækjuframleiðenda á Vestfjörðum, dags. 9. október 1970, en bréf þetta lýsir að nokkru þeim sáttatilraunum, sem fylgdu í kjölfarið.

„Svo sem kunnugt er, urðu miklar deilur á síðastliðnum vetri

um samþykkt, er gerð var af stjórn Verðjöfnunarsjóðs fiskiðnaðarins, deildar fyrir frystar fiskafurðir, um verðgrundvöll fyrir frystar rækjuafurðir fyrir tímabilið 1. janúar til 31. ágúst 1970. Vegna þess m. a. stöðvaðist vinnsla rækju í nokkurn tíma. Til þess að stuðla að því, að framleiðendur hæfu vinnslu á ný, hét sjávarútvegsráðherra því að fela óhlutdrægum mönnum að athuga þau gögn, er rækjuframleiðendur vildu láta ráðuneytinu í té um deiluefnið, í því skyni, að rannsakað yrði, hvort staðhæfingar aðila í sambandi við deilu þessa hefðu við rök að styðjast. Ef sú athugun sýndi, að hallað væri á hlut framleiðenda, hét ráðherra, að hann skyldi fyrir sitt leyti stuðla að því, að hlutur þeirra yrði réttur. Í framhaldi af þessu fól ráðuneytið þeim Jóni Sigurðssyni, hagrannsóknarstjóra, og Hjalta Einarssyni, fiskiðnaðarfulltrúa Sölumiðstöðvar hraðfrystihúsanna, að kanna gögn þau, er framleiðendur rækju afhentu ráðuneytinu síðari hluta apríl mánaðar s.l.

Skýrsla þessara síðastnefndu manna, dags. 5. þ. m., hefur nú loks borizt ráðuneytinu, og fylgir hún hjálaga með bréfi þessu. Skýrslan hefur að geyma athugun á framleiðslukostnaði og afkomu rækjuvinnslu árin 1969 og 1970. Áður hafði rækjuframleiðendum verið afhent memorandum um verðjöfnun á andvirði frystrar rækju, samið af Gunnlaugi E. Briem, ráðuneytisstjóra.

Með tilvísun til framanritaðs tekur ráðuneytið fram, að það telur skýrsluna ekki gefa tilefni til frekari aðgerða af þess hálfu“.

Í bréfi Félags íslenzkra niðursuðuverksmiðja, dags. 4. janúar 1971, til sjávarútvegsráðuneytisins, segir, „að s.l. haust var lögum félags okkar breytt þannig, að allar rækjuvinnslustöðvar geta orðið meðlimir, þó fyrirtæki þessi hafi hvorki niðurlagningu né niðursuðu.

Samkvæmt þessu eru flestar rækjuvinnslustöðvar nú meðlimir í félagi okkar. Viljum við því eindregið fara þess á leit, að okkur verði gefið tækifæri til að koma fram fyrir hönd rækjuvinnslustöðva, bæði við verðlagningu á rækju og í Verðjöfnunarsjóði sjávarútvegsins, þegar málefni þeirra eru rædd ...“.

Þessu erindi synjaði sjávarútvegsráðuneytið með bréfi, dags. 12. marz 1971.

3.0.

3.1. Málsástæður sækjanda eru þessar:

1. Stefnandi heldur því fram, að lög nr. 72/1969 feli í sér álögur, sem jafna megi til skatta, en skattamálin verði að skipa

með lögum samkvæmt 40. gr. stjórnarskrárinnar. Alþingi geti því ekki framselt stjórn Verðjöfnunarsjóðs vald til þess að leggja á skatt eða gjöld, sem eru borgurunum jafnbungbær og skattar. Lög nr. 72/1969 fullnægi því ekki ákvæðum 40. gr. stjórnarskrárinnar í eftigreindum atriðum:

a. Þau tilgreini ekki nákvæmlega þær tegundir fiskafurða, sem verðjöfnunargjaldið skuli lagt á.

b. Í þeim sé enginn verðgrundvöllur tilgreindur, heldur sé sjóðstjórninni falið að ákveða hann á þann hátt.

c. Sérstakur skattstigi sé ekki greindur í lögum nr. 72/1969, heldur geti stjórn Verðjöfnunarsjóðs ákveðið, að hann skuli vera allt að helmingi af verðhækkunum.

d. Með álagningu sérstaks verðjöfnunargjalds á rækjuframleiðendur segir stefnandi farið út fyrir þau takmörk, sem setja verði skattlagningarvaldi löggjafa, þ. e. að skattar séu lagðir á eftir almennum efnislegum mælikvarða og vissri jafnræðisreglu.

2. Til vara teflir stefnandi fram þeim málsástæðum, að við framkvæmd laga nr. 72/1969 hafi þau verið þverbrotin með undirbúningi og álagningu verðjöfnunargjaldsins á rækjuframleiðendur.

a. Stefnandi telur, að 2. gr. laga nr. 72/1969 hafi verið brotin, þar sem fulltrúar rækjuframleiðenda hafi ekki verið skipaðir í stjórnina eftir tilnefningu þeirra, þegar ákvörðun hafi verið tekin um að leggja verðjöfnunargjald á rækjuafurðir. Stjórn sjóðsins hafi því verið vanhæf til að taka ákvörðun um álagningu verðjöfnunargjaldsins á rækjuafurðir. Í þessu sambandi mótmælir stefnandi því, að fulltrúar S. H. og S. Í. S. hafi verið fulltrúar rækjuframleiðenda.

b. Stefnandi bendir á, að stjórn sjóðsins hafi ekki gert tillögu til sjávarútvegsráðherra um verðgrundvöll fyrr en 17. febrúar 1970. Ráðherra hafi staðfest tillöguna eftir miðjan apríl, en það sé ekki fyrr en 29. apríl sem Verðjöfnunarsjóðurinn tilkynni, að verðgrundvöllur hafi verið ákveðinn. Samkvæmt 7. gr. laga nr. 72/1969 eigi hins vegar að ákveða verðgrundvöllinn „við upphaf árs eða framleiðslutímabils“. Þetta ákvæði sé sett til að tryggja hagsmuni þeirra, sem verðjöfnunargjald skuli greiða. Þeir eigi í tæka tíð að geta lagt mat á þann aukna rekstrarkostnað, sem af gjaldinu leiðir.

c. Stefnandi heldur því fram, að í samtali sjávarútvegsráðherra og Björgvins Bjarnasonar 5. marz 1970 hafi ráðherra spurt, hvort rækjuframleiðendur vildu hefja vinnslu að nýju næsta dag, ef hann léti óhlutdræga menn rannsaka gögn frá rækjuframleið-

endum, en áður höfðu nokkrir rækjuframleiðendur stöðvað vinnslu á rækju vegna máls þess. Segir í stefnunni, að ráðherra hafi tekið skýrt fram, að þessir menn skyldu ekki vera aðiljar að stjórn Verðjöfnunarsjóðs. Hafi þetta orðið að samkomulagi á milli vinnslustöðvanna og ráðherra. Hafi rækjuframleiðendur lagt fram greinargerð í málinu þann 15. apríl 1970. Greinargerðin hafi verið send Efnahagsstofnuninni, en forstjóri hennar sé Bjarni Bragi Jónsson, sem eigi sæti í stjórn Verðjöfnunarsjóðs. Þá hafi ráðherra úrskurðað nokkrum dögum síðar, að fryst rækja skyldi tekin í Verðjöfnunarsjóð þrátt fyrir loforð sitt um álit hlutlausra manna.

d. Stefndi telur, að ákvörðun stjórnar Verðjöfnunarsjóðs þann 17. febrúar 1970 hafi verið reist á röngum forsendum og orðið þyngri skattur en ætlun sjóðstjórnar hafi verið. Hafi stjórnin talið sig vera að leggja á verðjöfnunargjald, sem næmi kr. 6.600.00 á hvert tonn af vélskelflettri rækju. Vegna EFTA aðildar Íslands o. fl. hafi verðjöfnunargjaldið numið nálægt kr. 25.000.00 á hvert tonn. Telur stefndi, að hér hafi verið um mistök að ræða. Með tilkomu hinna réttu upplýsinga verði að telja, að brostnar séu forsendur fyrir ákvörðun stjórnar Verðjöfnunarsjóðs.

e. Loks bendir stefndi á, að ákvörðun stjórnar Verðjöfnunarsjóðs 17. febrúar 1970 hafi verið gerð að samkomulagsatriði í Verðlagsráði sjávarútvegsins. Verði að telja þá málsmeðferð ólögmeða, því að samkvæmt 7. gr. laga nr. 72/1969 beri stjórn Verðjöfnunarsjóðs að leggja hlutlægt mat á þau atriði, sem í greininni séu nefnd.

3.2. Málsástæður stefnda eru í stuttu máli þessar:

a. Stefndi kveður ljóst, að lög nr. 72/1969 fjalli á engan hátt um eignarnám, sem bætur skulu fyrir koma samkvæmt 67. gr. stjórnarskrárinnar. Stefndi og aðrir rækjuframleiðendur njóti ekki eingöngu þess fjár, sem þeir leggja í sjóðinn, heldur einnig framlags hins opinbera, sem skipti milljónum króna. Auk þess geti rækjuframleiðendur í sumum tilfellum fengið hærri verðbætur úr sjóðnum en framlögum þeirra nemur. Stefndi telur, að umrædd lög tilgreini nægjanlega þær tegundir fiskafurða, sem verðjöfnunargjaldið skuli lagt á. Samkvæmt 1. gr. laganna sé það hlutverk þeirra að draga úr áhrifum verðsveiflna, sem verða kunna á útflutningsafurðum fiskiðnaðarins. Séu hér engar tegundir fiskafurða undanskildar. Ekki sé vafi á því, að útflutt rækja falli undir hið almenna hugtak laganna um afurðir fiskiðnaðarins til útflutnings, og vísar stefndi í 3. gr. laga nr. 97/1961 um Verð-

lagsráð sjávarútvegsins til samanburðar. Telur stefndi, að gjald-takan hafi því stoð í 1. málsg. 5. gr. laga nr. 72/1969.

Stefndi mótmælir því, að verðgrundvöllur, eins og hann er ákveðinn í 7. gr. laga nr. 72/1969, brjóti í bága við ákvæði 40. gr. stjórnarskrárinnar. Hann bendir á, að eins og lögum nr. 72/1969 sé háttað, hljóti verðgrundvöllurinn að vera mismunandi fyrir einstakar tegundir fiskiðnaðarins og breytilegur frá einu framleiðslutímabili til annars. Í 7. gr. sé lýst sjónarmiðum þeim, sem fara skuli eftir við ákvörðun verðgrundvallar, og sé slíkt algengt í skattalögum. Er bent á, að ákvörðun gjaldstofna af þessu tagi hafi aldrei verið talin fara í bága við 40. gr. stjórnarskrárinnar eða samsvarandi ákvæði í eldri stjórnarskrám. Svipað telur stefndi vera að segja um ákvörðun um tekjur í Verðjöfnunarsjóðinn samkvæmt 5. gr. laga nr. 72/1969. Telur stefndi, að finna megi í löggjöfinni fjölda hliðstæðna eða lög, sem gangi jafnvel lengra en þetta. Telur stefndi fjarstætt, að hér sé um brot á 40. gr. stjórnarskrárinnar að ræða.

Þá telur stefndi, að sú málástæða stefnanda hafi ekki við neitt að styðjast, að með lögum nr. 72/1969 hafi verið farið út fyrir þau takmörk, sem setja verði skattlagningarvaldi löggjafans. Hér sé um að ræða gjald, sem sé lagt almennt á tiltekna atvinnugrein og á málefnalegum grundvelli, þ. e. til að draga úr áhrifum verðsveiflna.

b. Stefndi andmælir því, að stjórn Verðjöfnunarsjóðs hafi verið vanhæf, þegar tekin var ákvörðun um álagningu verðjöfnunargjalds á rækjuafurðir. Hann bendir á, að eigendur rækjuvinnslustöðvanna hafi ekki myndað með sér nein formleg samtök, sem fær væru um að gæta hagsmuna þeirra. Hafi því ekki verið til aðili, sem gæti tilnefnt sérstakan fulltrúa af hendi rækjuframleiðenda til að taka sæti á fundum stjórnar Verðjöfnunarsjóðs. Í þessu sambandi bendir stefndi einnig á það, að fulltrúar S. H. og S. Í. S. hafi átt sæti í stjórn Verðjöfnunarsjóðsins sem fulltrúar framleiðenda frystra fiskafurða. Gjaldið hafi verið lagt á frysta rækju, sem telja verði frysta fiskafurð. Við það bætist, að fulltrúar frá S. H. og S. Í. S. hafi einnig átt sæti í Verðlagsráði sjávarútvegsins, þegar ákveðið var verðlag á rækju. Augljóst sé því, að stjórn Verðjöfnunarsjóðsins hafi verið löglega skipuð, þegar ákvörðun hafi verið tekin um álagningu verðjöfnunargjaldsins.

c. Stefndi bendir á, að samkvæmt skjölum málsins hafi sjóðstjórnin þegar í byrjun febrúar 1970 tekið fullnaðarákvörðun

um að leggja til, að verðjöfnun skyldi taka til frystrar rækju, en veiðar muni hafa hafizt um 20. janúar. Þetta hafi ekki verið unnt að gera, fyrr en lokið hafi verið ákvörðun Verðlagsráðs sjávarútvegsins um lágmarksverð. Stefndi telur, að af skjölum málsins megi sjá, að eigendur rækjuvinnslustöðva hafi þá verið kunnugt um og raunar löngu áður, að stjórn Verðjöfnunarsjóðs hefði ákveðið að gera tillögu um verðjöfnunargjald af rækju. Vegna lagaákvæða hafi orðið að ákveða nýtt verð á rækju frá og með byrjun veiðanna á árinu 1970. Stjórn Verðjöfnunarsjóðs hafi ekki talið annað fært en að bíða með sínar ákvarðanir, þar til séð yrði, hvað yrði um verðlagninguna í Verðlagsráði sjávarútvegsins, þar sem þetta tvennt sé hvort tveggja óaðskiljanlegt. Dráttur sá, sem orðið hafi á ákvörðun á verðgrundvöllinum, hafi því verið óhjákvæmilegur. Að öðru leyti telur stefndi það ekki skipta máli um úrslit máls þessa, þótt eigi hafi verið farið eftir fyrimælum 7. gr. laganna, þar sem sú regla sé aðeins verklagsregla fyrir stjórnina, en geti ekki valdið því, að ákvarðanir, sem teknar séu á öðrum tímum, eigi að vera ógildar. Stefndi mótmælir því, að sjávarútvegsráðherra hafi gefið stefnanda eða öðrum rækjuframleiðendum nokkurt loforð um, að úrskurður hlutlausra manna skyldi ganga um málið, áður en endanleg ákvörðun yrði tekin um verðjöfnunargjaldið. Eina loforðið, sem sjávarútvegsráðherra hafi gefið rækjuframleiðendum, sé rakið í bréfi sjávarútvegsráðuneytisins til þeirra, sbr. 2.3. Því loforði hafi ráðherrann fullnægt að öllu leyti og hafi rækjuframleiðendur fengið skýrslu þeirra Jóns Sigurðssonar hagrannsóknarstjóra og Hjalta Einarssonar iðnaðarfulltrúa.

4.0

4.1. Í 1. gr. laga nr. 72/1969 segir m. a.:

„Stofna skal sjóð, er nefnist Verðjöfnunarsjóður fiskiðnaðarins. Hlutverk sjóðsins er að draga úr áhrifum verðsveiflna, er verða kunna á útflutningsafurðum fiskiðnaðarins“.

Í 5. gr. sömu laga er sagt, að „tekjur Verðjöfnunarsjóðs skulu vera allt að helmingur af verðhækkun, sbr. 7. gr., sem verður á þeim afurðum fiskiðnaðarins, sem lög þessi ná til“.

Í bráðabirgðaákvæði laganna er kveðið þannig að orði: „Á árinu 1968 skal vera í gildi verðtrygging fyrir frystar fiskafurðir, aðrar en síldar- og loðnuafurðir, svo og fyrir frysta rækju“.

Við skýringu á orðunum „útflutningsafurðum fiskiðnaðarins“ verður ótvíræður tilgangur laganna og tilætlun löggjafans látinn

ráða úrslitum. Samkvæmt því ber að líta svo á, að rækja falli undir ákvæði þeirra, þó að orðalag sé ekki nákvæmt.

Í 3. gr. laga nr. 72/1969 er sagt: „Verðjöfnunarsjóði skal skipt í deildir eftir tegundum afurða, og skulu deildirnar hafa aðskilinn fjárhag. Við gildistöku laga þessara skal sett á stofn deild fyrir frystar fiskafurðir, en heimilt er síðar að fjölga deildum“. Skyldi það gert með reglugerð samkvæmt 10. gr. laganna.

Eins og vikið var að í 2.2., var fryst rækja tekin í deild með frystum fiskafurðum. Eigi verður talið, að orðin „frystar fiskafurðir“ í nefndri 3. gr. taki til frystrar rækju samkvæmt rétttri orðskýringu, enda er fryst rækja nefnd sérstaklega í tilvitnuðu bráðabirgðaákvæði við hlið frystra fiskafurða.

Efnisrök styðja og slíka niðurstöðu, þar sem í umræddu ákvæði 3. gr. um deildarskiptingu verður talin felast nokkur trygging fyrir þá framleiðendur afurða, sem verðjöfnunargjald er lagt á. Þannig taka sæti í stjórninni samkvæmt 2. gr. laganna tveir fulltrúar frá þeirri grein fiskiðnaðarins, sem um er rætt hverju sinni, og samkvæmt 6. gr. geta verðbætur ekki farið umfram það fé, sem viðkomandi deild ræður yfir, þegar til greiðslu kemur.

Enn fremur er að líta á það, að rækja hefur sérkenni, er varða m. a. framleiðendur, verkun og kaupendur afurða. Hefur eigi verið sýnt fram á, að rækjuvinnslu svipi frekar til freðfiskframleiðslu heldur en til vinnslu ýmissa annarra sjávarafurða.

Loks er að benda á, að í raun hefur rækja sætt sérstakri meðferð. Samkvæmt málflutningi hér fyrir dómi hefur verðjöfnunargjaldi af frystri rækju verið haldið reikningslega aðskildu í freðfiskdeildinni, og andvirðið er nú á sérstökum hlaupareikningi, svo sem lýst hefur verið. Enn fremur var ákvörðun um verðjöfnunarmeðferð á frystri rækju ekki tekin fyrr en í apríl 1970 (og þá gjaldskylda miðuð við 1. janúar s. á.), enda þótt lögskylt hafi verið að starfrækja deild fyrir frystar fiskafurðir frá gildistöku laganna.

Að ofanrituðu athuguðu ber að líta svo á, að lögmæt ákvörðun um verðjöfnunarmeðferð á frystri rækju hafi ekki verið tekin, þegar af þeirri ástæðu, að ekki var fylgt 3. gr. laganna.

Stefndi, Verðjöfnunarsjóður fiskiðnaðarins, er því skyldur til endurgreiðslu. Ber að dæma sjóðinn skyldan til að endurgreiða það gjald, sem tekið hefur verið af stefnanda í sjóðinn af andvirði frystrar rækju, sem veidd var á tímabilinu 1. janúar til 31. ágúst 1970.

Í stefnu segir, að mál þetta sé höfðað á hendur stjórn Verð-

jöfnunarsjóðs fiskiðnaðarins f. h. sjóðsins, en jafnframt á hendur sjávarútvegsráðherra og fjármálaráðherra, báðum in solidum f. h. ríkissjóðs. Um sjóðinn gilda sérstök lög, þar sem m. a. er mælt fyrir um stjórn sjóðsins, sérstaklega tekjuöflun, vörzlu og meðferð sjóðsins. Verður því að telja, að stjórn sjóðsins svari fyrir hann í máli þessu. Þykir eiga að líta svo á, að ráðherrunum sé stefnt til vara. Kemur kröfugerð á hendur þeim ekki til frekari álita, þar sem krafan á hendur Verðjöfnunarsjóði er tekin til greina.

Dæma ber stefnda, Verðjöfnunarsjóð fiskiðnaðarins, til að greiða stefnanda málskostnað, sem þykir hæfilega ákveðinn kr. 85.000.00 í þessum þætti málsins.

Dómari í máli þessu var Stefán M. Stefánsson borgardómari og meðdómsmennirnir Árni Vilhjálmsson prófessor og Þór Vilhjálmsson prófessor.

Dómsorð:

Stefnda, Verðjöfnunarsjóði fiskiðnaðarins, ber að endurgreiða stefnanda, Niðursuðu- og hraðfrystihúsi Langeyrar, það gjald, sem tekið hefur verið af stefnanda í Verðjöfnunarsjóðinn af andvirði frystrar rækju, sem veidd var á tíma-
bilinu 1. janúar 1970 til 31. ágúst s. á.

Stefndi, Verðjöfnunarsjóður fiskiðnaðarins, greiði stefnanda, Niðursuðu- og hraðfrystihúsi Langeyrar, kr. 85.000.00 í málskostnað innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.